

Ірина Соловей

Тернопільський національний економічний університет

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

На конкурентоспроможність зерна здійснює вплив низка внутрішніх і зовнішніх факторів, зокрема: урожайність й собівартість зерна; концентрація та спеціалізація; державна підтримка галузі; глобалізація світової економіки; використання ресурсоощадних технологій тощо.

В економічній літературі висвітлено різні підходи до трактування поняття конкурентоспроможності, впливу на неї багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів та різні методики і показники для її оцінки. Загалом їх нараховують понад 100, які передбачають обчислення понад 300 показників.

Оцінка конкурентоспроможності – це процес ідентифікації стану економічної системи за критеріями (показниками) конкурентоспроможності та віднесення її до певного типу, групи або статусу у сферах національної економічної взаємодії.

Конкурентоспроможність регіонального ринку, як свідчить література [3, 5, 7, 8] виступає як узагальнююча оцінка його конкурентних переваг з питань фінансування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої завдяки цьому ефективності функціонування господарчої системи.

Досліджено [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8], що конкурентоспроможність аграрного підприємства тісно і нерозривно пов'язана із конкурентоспроможністю галузі. Кожне підприємство функціонує на основі розвитку і діяльності декількох галузей рослинництва (зернове господарство і технічні культури) і тваринництва (молочно-м'ясне скотарство, свинарство тощо). При цьому високого рівня конкурентоспроможності виробництва, як показала практика, досягають ті підприємства, які спеціалізуються за галузевим принципом. Це твердить, що спеціалізація і концентрація виробництва є потужним фактором підвищення конкурентоспроможності як певних галузей, так і підприємств загалом.

Рівень конкурентоспроможності галузі, як твердить І.Яців, визначається результатами функціонування конкретних підприємств, які повинні виробляти конкурентоспроможну продукцію, реалізувати інвестиційні проекти, що свідчить про центральне місце в ієрархії термінів конкурентоспроможності поняття «конкурентоспроможність підприємства» [8, с.76].

Зазначимо, що аграрна продукція, підприємство, галузь економіки сільського господарства району, регіону та країни загалом є об'єктами дослідження конкурентоспроможності. Між цими категоріями діє певний причинно-наслідковий зв'язок, особливість якого проявляється через вплив конкурентоспроможності об'єкта нижнього рівня на результат об'єкта ієрархічного вищого рівня. При цьому підприємство виступає основним носієм конкурентоспроможності певної галузі, саме на рівні підприємства формуються інвестиційні проекти, приймаються управлінські відповідні рішення щодо створення належних умов для запровадження інноваційних засад розвитку конкурентоспроможності конкретної галузі.

Дослідженнями встановлено, що саме поняття конкурентоспроможності є відносним, тому розглядати її рівень на прикладі ринку зерна регіону можна шляхом оцінки його учасників, порівнянням з лідерами ринку.

Аналіз літературних джерел [2; 3; 4; 8] щодо теоретико-методологічних засад оцінки конкурентоспроможності, зокрема ринку зерна, дає підстави для їх класифікації на дві основні групи:

- аналітична (рейтингова оцінка, розрахунку ринкової частини, норми споживчої вартості, на основі положень теорії ефективної конкуренції);
- графічна.

Науковці ХНАУ [4, с.22] доповнюють аналітичну групу методів, зокрема: метод суми місць за групами показників; методи, засновані на аналізі порівняльних переваг; метод бенчмаркінгу; метод, заснований на теорії якості товару; комплексні методи (інтегральний) та інші.

На нашу думку, об'єктивнішим методом є визначення бальної оцінки або рейтингу сільськогосподарських підприємств за системою показників, враховуючи значущість кожної групи та сумарне значення балів загалом.

Сутність методу балів полягає у проведенні загальної кількісної оцінки виробника у конкурентній боротьбі та порівнянні встановленого балу досліджуваного підприємства із найкращим.

Таким чином, наведені методи дозволяють об'єктивно поєднувати виробничі та фінансові показники діяльності аграрних підприємств ринку зерна та адекватно оцінювати рівень конкурентоспроможності між його учасниками.

Запропонований такий методичний підхід оцінки конкурентоспроможності є зручним, доступним і результативним, базується на статистичній інформації (ф. № 50 с/г) усіх ієрархічних рівнів функціонування галузей сільського господарства. При цьому обсяг повних витрат і доходу на виробництво 1 ц зерна є узагальнюючий показник, базується на системі показників і залежить від комплексу внутрішніх і зовнішніх факторів, що свідчить про значну вагомість і значущість даного методу оцінки рівня конкурентоспроможності галузі. За цим методом оцінки рівня конкурентоспроможності учасників ринку зерна та інших галузей розподіляють на чотири групи: I група – збиткова, коефіцієнт дохідності менше 1,0; II – низький рівень, коефіцієнт дохідності знаходиться у межах 1,01 – 1,10; III – середній – коефіцієнт дохідності становить 1,11 – 1,25; IV – високий - з коефіцієнтом дохідності більше 1,25 пунктів.

Розглянуті та запропоновані методи і показники оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на регіональному ринку зерна забезпечують різнобічну та комплексну характеристику їх діяльності в залежності від обраної мети дослідження.

Враховуючи вагомість різних методичних підходів щодо оцінки конкурентоспроможності зернового господарства та інших галузей, вважаємо, що на мікро- і мезорівнях найзручнішими є ті методи, які дозволяють визначити чисельні показники на основі наявної статистичної звітності.

Література

1. Амбросов В.Я. Оцінка кокурентоспроможності агроформувань / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Вісник ХНАУ. – 2009. – №10. - С.23-28.
2. Євчук Л.А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: Монографія / Л.А. Євчук. – Миколаїв : Вид-ць Прокопчук Т.Ю., 2010. – 340 с.
3. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: Монографія / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К. :ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.
4. Олійник О.В. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку зерна: Монографія / О.В. Олійник, В.Й.Шиян, В.В. Олійник. – Харків : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2011. – 227 с.
5. Пархомець М.К. Конкурентоспроможність основних галузей сільського господарства за регіонами України: аналіз, проблеми і шляхи підвищення / М.К. Пархомець // Інноваційна економіка. – 2011. – № 5 [24]. – С .93-106.
6. Пархомець М.К. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика: Монографія / М.К. Пархомець, В.В. Гудак. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 256 с.
7. Пуцентейло П.Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика : Монографія / П.Р. Пуцентейло. – Тернопіль: ВПЦ “Економічна думка ТНЕУ”, 2011. – 420 с.
8. Яців І.Б. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: Монографія / І.Б. Яців.- Львів: Український бестселер, 2013. – 427 с.